

Sladana Aras Kramar¹

**UREDJA VIJEĆA (EZ) BR. 4/2009 O UZDRŽAVANJU:
O NADLEŽNOSTI, MJERODAVNOM PRAVU, PRIZNANJU
I OVRSI ODLUKA TE SURADNJI U PREDMETIMA
UZDRŽAVANJA^{2**}**

SAŽETAK

Cilj rada je analizirati te raspraviti određena pitanja uz Uredbu Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u predmetima uzdržavanja (Uredba o uzdržavanju).

U tom kontekstu, prvo će se pokušati odrediti materijalno, teritorijalno i vremensko područje primjene Uredbe o uzdržavanju. Raspravit će se i pitanja uz određivanje nadležnosti u predmetima uzdržavanja, posebice uzimajući u obzir mogućnost sporazuma o nadležnosti. Potom slijedi dio o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja, kako je ono postavljeno Haškim protokolom o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja iz 2007. godine.

U radu će se analizirati i raspraviti i pitanja uz dvostruki sustav ovrhe odluka o uzdržavanju uspostavljen Uredbom o uzdržavanju, kao i uz suradnju središnjih tijela država članica u ostvarivanju zahtjeva vjerovnika i obveznika uzdržavanja.

Ključne riječi: *uzdržavanje, nadležnost, mjerodavno pravo, priznanje i ovrh odluka,*

postupak

¹ * Docentica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, saras@pravo.hr.

² ** Ovaj rad je nastao u okviru projekta „Novi hrvatski pravni sustav“, Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

I UVOD

Sve veći broj razvoda brakova u europskim zemljama³ i djece rođene izvan braka,⁴ sloboda kretanja unutar Europske unije (EU), ali i veliki migracijski procesi⁵ dovode do mijenjanja tradicionalne obitelji,⁶ kao i do pojave obitelji s kulturnim različitostima⁷ te različitim pravnih situacija s međunarodnim odnosno prekograničnim elementom. Među njima, svakako, treba istaknuti pitanja uzdržavanja djece, (bivšeg) bračnog druga te drugih članova obitelji shvaćene u širem smislu.⁸ Tomu treba pridodati i da se pravo uzdržavanja pojedinih

³ Prema dostupnim podatcima, stopa razvoda je porasla s 0,8 na 1000 osoba u 1965. godini na 1,9 u 2015. godini. Fewer marriages, more divorces, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics#Fewer_marriages.2C_more_divorces (13. 03. 2019.).

⁴ U 2016. godini udio djece rođene izvan braka u državama članicama Europske unije (EU) iznosio je 42,6 %. A rise in births outside marriage, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics#A_rise_in_births_outside_marriage (13. 03. 2019.).

⁵ U 2017. godini 2,4 milijuna imigranata došlo je u EU iz trećih država (država koje nisu članice EU-a). Na dan 1. siječnja 2018. godine 22,3 milijuna osoba (4,4 %) od 512,4 milijuna osoba koje su živjeli u državama članicama EU-a su državljeni trećih država. Migration and migrant population statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics (13. 03. 2019.). Tomu treba pridodati i podatak o broju od 1,3 milijuna osoba državljeni različite države članice EU-a od one u koju su imigrirali, odnosno podatak o broju od 1,9 milijuna osoba koje su prethodno boravile u jednoj državi članici, a potom migrirale u drugu državu članicu EU-a. Migration flows: Immigration to the EU from non-member countries was 2.4 million in 2017, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migration_flows:_Immigration_to_the_EU_from_non-member_countries_was_2.4_million_in_2017 (13. 03. 2019.). Osim toga, na dan 1. siječnja 2018. godine 17,6 milijuna osoba državljeni jedne države članice EU-a živjelo je u drugoj državi članici EU-a. Migrant population: 22.3 million non-EU citizens living in the EU on 1 January 2018, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population:_22.3_million_non-EU_citizens_living_in_the_EU_on_1_January_2018 (13. 03. 2019.).

40

⁶ Vidi M. Freeman, *Family Values and Family Justice*, Ashgate, Farmham-Burlington 2010, 5-7, 23-29. i dalje.

⁷ Za teorijske rasprave o različitim pristupima prihvaćanja pojedinca i njegova kulturnog identiteta te pravila (manjinske, vjerske) zajednice kojoj pripada u kontekstu državnog prava i pravnog sustava vidi J. Eekelaar, „Law and Community Practices“, u M. Maclean/J. Eekelaar (ur.), *Managing Family Justice in Diverse Societies*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2013, 15-30.

⁸ Nema točne europske statistike o broju predmeta uzdržavanja s prekograničnim odnosno međunarodnim obilježjem uzimajući u obzir različite aspekte, poput pitanja primjene pravila o direktnoj nadležnosti, priznanja i ovrhe odluka o uzdržavanju, i sl. Međutim, u prilog postojanju tih predmeta i zahtjeva, kao i njihovoj brojčanosti mogli bi govoriti podatci o stopi razvoda braka, broju djece rođene izvan braka te migracijskim procesima u europskom kontekstu. Vidi *supra ad fn. 1-3*. Osim toga, bilo je pokušaja provođenja empirijske studije u sklopu primjene Uredbe

europskih država razlikuje, kako u pogledu određivanja ovlaštenika i obveznika uzdržavanja, prepostavaka za stjecanje i prestanak uzdržavanja, tako i postupka određivanja uzdržavanja.⁹

Nastojanja da se unaprijedi sustav ostvarivanja uzdržavanja u međunarodnom kontekstu seže u vrijeme prije Drugog svjetskog rata, 1929. godinu, kada je Međunarodni institut za unifikaciju privatnog prava (UNIDROIT), na inicijativu Lige naroda, započeo s radom na nacrtu Konvencije u cilju olakšavanja položaja vjerovnika uzdržavanja u slučajevima kada se dužnik nalazio u inozemstvu.¹⁰ Poslije Drugog svjetskog rata, 1956. godine na Konferenciji Ujedinjenih naroda koja je održana u New Yorku jednoglasno je prihvaćena Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu¹¹ čija je velika novost i doprinos bio u uspostavljanju suradnje između otpremnog i prijamnog tijela država stranaka u svrhu ostvarivanja prava na uzdržavanje u inozemstvu.¹²

Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u predmetima uzdržavanja – Uredba o uzdržavanju; Uredba (Službeni list Europske unije, br. L 7, 10. 01. 2009., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R0004&from=FR> (15. 03. 2019.)) putem upitnika koji je bio poslan središnjim tijelima. Za rezultate vidi L. Walker/P. Beaumont, „Empirical Study on the Early Operation of the EU Maintenance Regulation, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 337-383. Također, vidi i studiju B. Hess *et al.*, *An evaluation study of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of judgments and on the equivalence and effectiveness of the procedural protection of consumers under EU consumer law*, European Commission, Brussels 2017, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/531ef49a-9768-11e7-b92d-01aa75ed71a1/language-en>, 361. i dalje.

⁹ Vidi E. Jayme, „Cultural Dimensions of Maintenance Law from a Private International Law Perspective“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 6-8; H. Stalford, *Children and the European Union, Rights, Welfare and Accountability*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2012, 120-121. Za pregled uredenja prava uzdržavanja bračnog druga (nakon razvoda braka) u određenim europskim zemljama v. <http://ceflonline.net/divorce-maintenance-reports-by-jurisdiction/> (14. 03. 2019.) i <http://ceflonline.net/property-relations-reports-by-jurisdiction/> (14. 03. 2019.). Za pregled uredenja prava uzdržavanja (izvanbračnih) partnera odnosno neregistriranih partnera u određenim europskim zemljama v. <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/> (14. 03. 2019.). Za pregled uredenja prava uzdržavanja djece i koncepta roditeljske odgovornosti (*parental responsibility*) v. <http://ceflonline.net/parental-responsibility-reports-by-jurisdiction/> (14. 03. 2019.).

¹⁰ O radu UNIDROIT-a na području uzdržavanja vidi u: D. Kitić, *Ostvarivanje zakonskog izdržavanja u inostranstvu*, Naučna knjiga, Beograd 1989, 143.

¹¹ Convention of 20 June 1956 on the Recovery Abroad of Maintenance - Newyorška konvencija. O državama strankama Newyorške konvencije, kao i o otpremnim i prijamnim tijelima državama stranaka vidi na https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XX-1&chapter=20&Temp=mtdsg3&clang=_en (15. 03. 2019.).

¹² O Newyorškoj konvenciji vidi D. Kitić, 143-155. O nekim iskustvima u primjeni Newyorške konvencije vidi I. Jurčević, Način primjene Konvencije o alimentacijskim zahtjevima u

Na području ostvarivanja uzdržavanja u europskom kontekstu, Haška konferencija za međunarodno privatno pravo počela je imati sve veće značenje 1950-tih godina kroz prihvaćanje dvaju konvencija na području obveza uzdržavanja djece: Konvencije o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja djece (1956.)¹³ te Konvencije o priznanju i ovrsi odluka koje se odnose na obveze uzdržavanja djece (1958.).¹⁴ 1973. godine uslijedile su daljnje Konvencije, one o mjerodavnom pravu¹⁵ i o priznanju i ovrsi stranih odluka,¹⁶ koje su se odnosile na obveze uzdržavanja u širem smislu – obveze uzdržavanja koje proizlaze iz obiteljskih odnosa, i koje su stoga zamijenile prethodna dva haška instrumenta. Posljednja nastojanja Haške konferencije na izradi konvencije koja bi odgovarala suvremenim potrebama i standardima na području ostvarivanja uzdržavanja u međunarodno obilježenim predmetima rezultirala su 2007. godine prihvaćanjem Konvencije o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obveza uzdržavanja¹⁷ te Haškog protokola o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja.¹⁸ Izrađeni pod utjecajem ranijih haških instrumenata na području ostvarivanja uzdržavanja u međunarodno obilježenim predmetima, Haška konvencija i Protokol iz 2007. sadrže pojednostavljena pravila priznanja i ovrhe stranih

42

inozemstvu, Informator, 9. rujna 2006., 5-6.; N. de Araujo, „Recovery of Child Maintenance in South America and in Mercosur’s Countries“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 69-70; N. Rubaja, „Argentina’s Regulation of Maintenance Obligations: Implementation of the 2007 Hague Convention“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 227-228.

¹³ Hague Convention of 24 October 1956 on the Law Applicable to Maintenance Obligations Towards Children, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=37> (15. 03. 2019.).

¹⁴ Hague Convention of 15 April 1958 Concerning the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations Towards Children, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=38> (15. 03. 2019.).

¹⁵ Hague Convention of 2 October 1973 on the Law Applicable to Maintenance Obligations, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86> (15. 03. 2019.).

¹⁶ Hague Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=85> (15. 03. 2019.).

¹⁷ Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance – Haška konvencija iz 2007., <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131> (15. 03. 2019.). Ugovornica Haške konvencije iz 2007. godine je i EU. Vidi <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=131> (15. 03. 2019.).

¹⁸ Hague Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations – Haški protokol iz 2007.; Protokol, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=133> (15. 03. 2019.). Ugovornica Haškog protokola iz 2007. godine je i EU. Vidi <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=133> (15. 03. 2019.).

odluka, detaljne odredbe o suradnji središnjih tijela u predmetima uzdržavanja i o besplatnoj pravnoj pomoći u predmetima uzdržavanja djece, kao i mјere koje imaju za cilj učinkovitu ovrhu odluka o uzdržavanju od strane nadležnih tijela država stranaka, a sve u želji uspostave postupaka koji su dostupni, brzi, učinkoviti, ekonomični te pravični (reč. 3. Preamble Haške konvencije iz 2007.).¹⁹

U okviru nadležnosti i aktivnosti EU-a, odredbe o ostvarivanju uzdržavanja u prekogranično obilježenim predmetima prethodile su onima o razvodu braka i roditeljskoj odgovornosti.²⁰ Naime, već je Briselska konvencija iz 1968. godine o sudskoj nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima²¹ uređivala i područje obveza uzdržavanja. No, rad na izradi posebnog instrumenta na području ostvarivanja uzdržavanja u prekogranično obilježenim predmetima intenzivirao se prije dvadesetak godina. Prihvaćanje uredbe koja bi imala za cilj pojednostavljenje i ubrzanje ostvarivanja uzdržavanja u prekogranično obilježenim predmetima, među ostalim, naruštanjem postupka

¹⁹ Vidi A. Borrás/J. Degeling/uz pomoć W. Duncan/P. Lortie, *Explanatory Report on the Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance*, Hague Conference on Private International Law, The Hague 2013, <https://assets.hcch.net/upload/expl38.pdf>(15. 03. 2019.); A. Bonomi, *Explanatory Report on the Hague Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations*, Hague Conference on Private International Law, The Hague 2013, <https://assets.hcch.net/upload/expl39.pdf>(15. 03. 2019.); P. Lortie, „Developing an Electronic Case Management and Communication System for the 2007 Hague Child Support Convention and 2009 EU Maintenance Regulation: The iSupport Project“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 275-283; M. Groff, „The Potential of the 2007 Child Support Convention: Addressing Global Poverty and Supporting Economic Rights“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 89-100; J. Ding, „Enforcing Foreign Maintenance Decisions in the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China and the Hague Convention on International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance from an Asian Perspective“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 82-85; N. Rubaja, 232-238; M. Župan, „Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 311-328.

²⁰ Vidi Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000 – Briselska uredba II bis, Službeni list Europske unije, br. L 338, 23. 12. 2003., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003R2201> (15. 03. 2019).

²¹ The 1968 Brussels Convention (EC) on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters – Briselska konvencija iz 1968., Službeni list, br. L 299, 31. 12. 1972., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41968A0927%2801%29> (15. 03. 2019.).

egzekvature, bilo je određeno kao prioritet (već) 1999. godine,²² a što je konkretnizirano u programu mjera za implementaciju načela uzajamnog priznanja odluka u građanskim i trgovačkim predmetima.²³ Potom je uslijedio program nazvan „Haški program: jačanje slobode, sigurnosti i pravde u Europskoj uniji“ donesen na zasjedanju Europskog vijeća u Bruxellesu 4. i 5. studenoga 2004. godine,²⁴ a koji je prenesen u konkretne mjere Akcijskim planom od 2. i 3. lipnja 2005. godine.²⁵

Europska komisija 2004. godine objavila je Zelenu knjigu o obvezama uzdržavanja²⁶ kojom je bila otvorena javna rasprava o pojedinim pitanjima unifikacije međunarodno-privatnopravnih i procesnopravnih aspekata ostvarivanja uzdržavanja. Potom je 2005. godine uslijedio vrlo ambiciozan Prijedlog Uredbe o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka i suradnji u predmetima uzdržavanja²⁷ koji je – uz međunarodno-privatnopravne i procesnopravne aspekte ostvarivanja uzdržavanja – sadržavao i odredbe o ovršnim mjerama po uzoru na Hašku konvenciju iz 2007. godine. Naposljetu, međutim, ideja o stvaranju tzv. „europskog ovršnog sustava“ ipak je napuštena.²⁸

2008. godine prihvaćena je Uredba o uzdržavanju. Uredba propisuje sve aspekte međunarodnog privatnog i postupovnog prava na području obveza uzdržavanja; dakle, sadrži odredbe o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju

²² Tampere European Council on 15 and 16 October 1999, http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm (15. 03. 2019).

²³ Draft programme of measures for implementation of the principle of mutual recognition of decisions in civil and commercial matters, Službeni list Europske unije, br. C 12, 15. 01. 2001, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2001.012.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2001:012:TOC (15. 03. 2019).

²⁴ The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union, Službeni list Europske unije, br. C 53, 03. 03. 2005., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52005XG0303%2801%29> (15. 03. 2019.).

²⁵ Council and Commission Action Plan implementing the Hague Programme on strengthening freedom, security and justice in the European Union, Službeni list Europske unije, br. C 198, 12. 08. 2005., [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0812\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0812(01)&from=EN) (15. 03. 2019.).

²⁶ Commission Green Paper of 15 April 2004 on maintenance obligations, COM (2004) 254 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l14160&from=MT> (15. 03. 2019.).

²⁷ Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations, COM (2005), 649 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005PC0649&from=EN> (15. 03. 2019.).

²⁸ B. Hess/S. Spancken, „Setting the Scene – The EU Maintenance Regulation“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 332.

i ovrsi, pravnoj pomoći te suradnji središnjih tijela. Posljedično, predmeti uzdržavanja više nisu u području primjene Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima²⁹ te Uredbe (EZ) br. 805/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. kojom se uvodi europski ovršni naslov za nesporne tražbine.³⁰ ³¹

Primjena Uredbe o uzdržavanju usko je vezana uz primjenu Haškog protokola iz 2007., zapravo, upućuje na pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja kako je ono određeno tim Protokolom. Naravno, to vrijedi za one države članice EU-a koje taj Protokol obvezuje (čl. 15. Uredbe). Ovisno o tome je li država članica EU-a u kojoj je donesena odluka vezana Haškim protokolom, primjenjuju se i dva sustava ovrehe odluka. Cilj je, naime, Uredbe o uzdržavanju olakšati prekogranično ostvarivanje obveza uzdržavanja (t. 9. Preambule Uredbe). U skladu s tim ciljem, obilježe je Uredbe o uzdržavanju ukidanje postupka egzekvature za one odluke o uzdržavanju koje su donesene u državi članici EU-a koju obvezuje Haški protokol (čl. 17. Uredbe). S druge strane, za odluke donesene u onim državama članicama EU-a koje ne obvezuje taj Protokol iz 2007. godine provodi se pojednostavljeni postupak egzekvature (čl. 23. – čl. 38. Uredbe).

Vrijednost je Uredbe o uzdržavanju i u prepoznavanju autentičnih isprava u predmetima uzdržavanja (čl. 2. st. 1. t. 3., čl. 48. Uredbe) koje zauzimaju značajno mjesto u pravnim sustavima pojedinim državama članicama EU-a.³² Tomu treba pridodati i odredbe o besplatnoj pravnoj pomoći u slučajevima ostvarivanja zahtjeva za uzdržavanje osoba mlađih od 21. godinu (čl. 46. Uredbe), kao i uspostavljenu suradnju između središnjih tijela država članica u

²⁹ Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters – Briselska uredba I, Službeni list Europske unije, br. L 12, 16. 01. 2001., [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R0044&from=EN\(15.03.2019.\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R0044&from=EN(15.03.2019.)). Pritom je citirana Uredba zamijenjena Uredbom (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima – Briselska uredba I bis, Službeni list Europske unije, br. 351, 20. 12. 2012., [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R1215&from=HR\(15.03.2019.\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R1215&from=HR(15.03.2019.)).

³⁰ Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims – Uredba o europskom ovršnom naslovu za nesporne tražbine, Službeni list Europske unije, br. L 143, 30. 04. 2004., [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0805&from=EN\(15.03.2019.\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0805&from=EN(15.03.2019.)).

³¹ Izuzetak bi bili oni europski ovršni naslovi za nesporne tražbine koji se odnose na obveze uzdržavanja izdani od države članice EU-a koju ne obvezuje Haški protokol (čl. 68. st. 2. Uredbe o uzdržavanju). Vidi *infra ad II*.

³² O važnosti autentičnih isprava u predmetima uzdržavanja u Njemačkoj vidi A-S. Boehm/N. Faetan/I. Jäger-Maillet, „Child Maintenance and Authentic Instruments – A German Perspective“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 285-310.

cilju pomoći vjerovnicima i obveznicima uzdržavanja u ostvarivanju zahtjeva za priznavanjem i proglašenjem ovršnosti odluka o uzdržavanju u drugoj državi članici, ili pak donošenju odluke o uzdržavanju ili njezine izmjene (čl. 50., čl. 51. Uredbe). U tom cilju, središnja tijela država članica, kako je to postavljeno Uredbom o uzdržavanju, trebala bi razmjenjivati informacije radi pronalaženja obveznika ili vjerovnika uzdržavanja te, kada je to potrebno, utvrđivati njihove prihode i imovinu (t. 31. Preamble Uredbe, čl. 51. Uredbe).

U radu će se analizirati i raspraviti pitanja uz određivanje nadležnosti te mjerodavnog prava za obveze uzdržavanja u skladu s Uredbom o uzdržavanju, posebice uzimajući u obzir mogućnosti sporazuma o nadležnosti te mjerodavnom pravu. Prethodno, pokušat će se odrediti (materijalno, teritorijalno i vremensko) područje primjene Uredbe. Raspravit će se i pitanja uz dvostruki sustav ovrhe odluka o uzdržavanju uspostavljen Uredbom o uzdržavanju, kao i uz suradnju središnjih tijela država članica u ostvarivanju zahtjeva vjerovnika i obveznika uzdržavanja.

1. PODRUČJE PRIMJENE

46 Uredba o uzdržavanju počela se primjenjivati 18. lipnja 2011. godine (čl. 76. Uredbe).³³ ³⁴ Uredba se primjenjuje u svim državama članica EU-a, s time da postoje određene posebnosti u odnosu na Dansku³⁵ te Ujedinjeno Kraljevstvo.³⁶

³³ Početak primjene Uredbe o uzdržavanju bio je vezan uz početak primjene Haškog protokola iz 2007. godine u EU (čl. 76. st. 3. Uredbe). EU je ratificirala Protokol 8. travnja 2010. godine te je on stupio na snagu u smislu međunarodnog prava 1. kolovoza 2013. godine. Međutim, Protokol se primjenjuje u državama članicama EU-a, s izuzetkom Danske i Ujedinjenog Kraljevstva, od 18. lipnja 2011. godine kada se počela primjenjivati i Uredba o uzdržavanju. Vidi Declarations/Notifications, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=1065&disp=resdn> (21. 03. 2019.).

³⁴ Iznimno, odredbe čl. 2. st. 2., čl. 47. st. 3. te čl. 71. – čl. 73. Uredbe o uzdržavanju počele su se primjenjivati 18. rujna 2010. godine (čl. 76. st. 2. Uredbe).

³⁵ Vidi Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Protocol (No 22) on the Position of Denmark, Službeni list Europske unije, br. C 326, 26. 10. 2012., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FPRO%2F22> (21. 03. 2019.).

³⁶ Vidi Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Protocol (No 21) on the Position of the United Kingdom and Ireland in Respect of the Area of Freedom, Security and Justice, Službeni list Europske unije, br. C 202, 07. 06. 2016., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016E%2FPRO%2F21> (21. 03. 2019.). 23. lipnja 2016. godine Ujedinjeno Kraljevstvo je odlučilo napustiti EU te u skladu s time potrebno je urediti posljedice „Brexit-a“ na instrumente međunarodnog privatnog prava i postupka općenito. Vidi rezultate EU referendum, <https://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information> (21. 03. 2019.). Vidi i ANNEX to Council decision (EU, Euratom) 2017/...

Danska nije iskoristila mogućnost da uđe u sustav Uredbe o uzdržavanju te se stoga Uredba primjenjuje u mjeri u kojoj je ona bila izmijenila sustav Briselske uredbe I³⁷ koji je prethodno vrijedio i za obveze uzdržavanja.³⁸ S druge strane, Ujedinjeno Kraljevstvo je 2009. godine ušlo u sustav Uredbe o uzdržavanju, ali ne i u sustav Haškog protokola iz 2007. godine.³⁹ ⁴⁰

Uredba o uzdržavanju primjenjuje se na obveze uzdržavanja koje proizlaze iz obiteljskopravnog odnosa, odnosa roditeljstva, bračnih odnosa te tazbinskog srodstva (t. 11. Preamble Uredbe, čl. 1. st. 1. Uredbe). Za potrebe primjene Uredbe, pojam „obveza uzdržavanja“ trebalo bi tumačiti kao autonoman pojam (t. 11. Preamble Uredbe). Tomu treba pridodati, međutim, da pojam „obiteljskopravnog odnosa“ nije određen Uredbom o uzdržavanju. Stoga bi moglo biti prijepora oko određivanja materijalnog područja primjene Uredbe o uzdržavanju. Kao što praksa i literatura ukazuje, posebice bi problematično moglo biti tumačenje pojma obveza uzdržavanja i primjene Uredbe o uzdržavanju u kontekstu imovinskog

authorising the opening of negotiations with the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland for an agreement setting out the arrangements for its withdrawal from the European Union, XT 21016/17, ADD 1 REV 2, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/XT-21016-2017-ADD-1-REV-2/en/pdf> (21. 03. 2019.). U odnosu na moguće posljedice „Brexit-a“ vidi i T. Horsley, „Brexit and UK Courts: Awaiting Fresh Instruction“, u M. Dougan (ur.), *The UK after Brexit. Legal and Policy Challenges*, Intersentia, Cambridge-Antwerp-Portland 2017, 73-94.

47

³⁷ Briselska uredba I više nije na snazi. Vidi čl. 80. Briselske uredbe I bis.

³⁸ Stoga će se odredbe Uredbe o uzdržavanju primjenjivati na odnose između Zajednice i Danske s izuzetkom odredaba Uredbe o uzdržavanju koje se odnose na mjerodavno pravo (poglavlje III. Uredbe) te suradnju središnjih tijela (poglavlje VII. Uredbe). Odredbe čl. 2. (definicije) te poglavlja IX. (opće i završne odredbe) Uredbe o uzdržavanju primjenjuju se u mjeri u kojoj se odnose na nadležnost, priznanje, ovršnost i ovru odluka te pristup pravosuđu. Vidi Agreement between the European Community and the Kingdom of Denmark on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, Službeni list Europske unije, br. L 149, 12. 06. 2009., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22009X0612%2801%29> (21. 03. 2019.). Za prijelazne odredbe Uredbe o uzdržavanju te odnos prema Briselskoj Uredbi I vidi čl. 75. Uredbe o uzdržavanju.

³⁹ Vidi Commission Decision of 8 June 2009 on the intention of the United Kingdom to accept Council Regulation (EC) No 4/2009 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations (notified under document number C(2009) 4427), (2009/451/EC), Službeni list Europske unije, br. L 149, 12. 06. 2009., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32009D0451> (21. 03. 2019.).

⁴⁰ Irska sudjeluje u sustavu Uredbe o uzdržavanju te Haškog protokola iz 2007. (vidi t. 46. Preamble Uredbe).

režima te nasljednog prava bračnog druga.⁴¹ ⁴² Osim toga, istaknuto je da pojam obveza uzdržavanja u međunarodno obilježenim predmetima može imati šire značenje od onoga koje mu se pripisuje u nacionalnom pravu.⁴³

Slično kao i drugi europski instrumenti,⁴⁴ Uredba o uzdržavanju primjenjuje se samo na obvezu uzdržavanja, ne i na utvrđivanje postojanja obiteljskopravnog

⁴¹ Sud EU-a, predmet 143/78 *de Cavel v. de Cavel (No 1)*, od 27. ožujka 1979., ECR 1055, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:61978CJ0143> (18. 03. 2019.); predmet 120/79 *de Cavel v. de Cavel (No 2)*, od 6. ožujka 1980., ECR 731, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:61979CJ0120> (18. 03. 2019.); predmet C-220/95 *Van den Boogaard v. Paula Laumen*, od 27. veljače 1997., ECR I-1147, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0220> (18. 03. 2019.). Vidi C. I. Nagy, „Love and Money: Problems of Characterisation in Matrimonial Property and Maintenance Matters in the European Union“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 413-414. i dalje; M. Torga, „Drawing a Demarcating Line between Spousal Maintenance Obligations and Matrimonial Property in the Context of the New Instruments of European Union Private International Law“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 426-430. i dalje; J. Holliday, „Characterisation within Private International Law: Maintenance or Succession?“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 443-449. i dalje.

⁴² Inače i pitanja imovinskog režima te nasljednog prava bračnog druga bila su predmet posebnih unifikacijskih instrumenata EU-a koji iz područja primjene isključuju obveze uzdržavanja: Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of successions and on the creation of a European Certificate of Succession – Uredba o nasljeđivanju, Službeni list Europske unije, br. L 201, 27. 07. 2012., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012R0650> (21. 03. 2019.) (vidi čl. 1. st. 2. e)) te Council Regulation (EU) 2016/1103 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes – Uredba o bračnoimovinskom režimu, Službeni list Europske unije, br. L 183, 08. 07. 2016., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1103> (21. 03. 2019.) (vidi čl. 1. st. 2. c)).

⁴³ E. Jayme, 5.

⁴⁴ Vidi t. 10. Preamble Briselske uredbe II bis i čl. 1. st. 3. a) Briselske uredbe II bis; čl. 1. st. 2. a), b) i f) Council Regulation (EU) No 1259/2010 of 20 December 2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation, Službeni list Europske unije, br. L 343, 29. 12. 2010., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010R1259> (21. 03. 2019.); čl. 1. st. 2. b) Uredbe o bračnoimovinskom režimu; čl. 1. st. 2. b) Council Regulation (EU) 2016/1104 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships, Službeni list Europske unije, br. L 183, 08. 07. 2016., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1104> (21. 03. 2019.); te čl. 1. st. 2. a) Uredbe o nasljeđivanju. Citirane odredbe EU uredaba sadrže različite formulacije. Ono što im je zajedničko je isključenje primjene uredbe na obiteljskopravni odnosno drugi odnos kao prethodno pitanje.

ili drugog odnosa na kojem se ta obveza temelji (t. 21. Preamble Uredbe). U skladu s time, treba istaknuti da priznanje odluke o uzdržavanju ne znači ujedno i priznanje obiteljskopravnog odnosno drugog odnosa na kojem se temelji obveza uzdržavanja utvrđena tom odlukom (t. 25. Preamble Uredbe, čl. 22. Uredbe), a u cilju otklanjanja prepreka slobodi kretanja osoba te uzajamnom priznanju odluka država članica EU-a. To posebice ima svoju vrijednost u kontekstu otklanjanja potrebe za egzekvaturom odnosno zahtjeva za kontrolom odluka država članica vezanih Haškim protokolom iz 2007. s aspekta javnog poretka u državi članici u kojoj se traži priznanje odnosno ovrh te odluke (čl. 17. Uredbe),⁴⁵ a uzimajući u obzir i okolnosti da pravni sustavi nekih država članica poznaju istospolne zajednice i brakove, kao i obvezu uzdržavanja partnera iz takve zajednice odnosno braka.⁴⁶

Za potrebe primjene Uredbe o uzdržavanju, pojам „uzdržavana osoba“ uključuje i javna tijela koja imaju pravo postupati umjesto osobe koja ima pravo na uzdržavanje ili zahtijevati povrat naknade koje su uzdržavanoj osobi isplaćene umjesto uzdržavanja (t. 14. Preamble Uredbe, poglavljje VIII. Uredbe). Navedeno je značajno u kontekstu ovlasti javnih tijela da zahtijevaju priznanje i proglašenje ovršnosti odnosno ovrh sudskih odluka donesenih protiv obveznika uzdržavanja na zahtjev javnog tijela koje zahtijeva isplatu naknade isplaćene umjesto uzdržavanja te sudskih odluka donesenih između uzdržavane osobe i obveznika uzdržavanja u visini naknade isplaćene uzdržavanoj osobi umjesto uzdržavanja (čl. 64. Uredbe).⁴⁷

⁴⁵ Vidi *infra ad V.*

⁴⁶ Za pregled uređenja istospolnih zajednica i brakova u europskom kontekstu vidi I. Curry-Sumner, „Same-sex relationships in a European perspective“, u J. M. Scherpe (ur.), *European Family Law, Volume III, Family Law in a European Perspective*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham-Northampton 2016, 116-145.

⁴⁷ Uredba o uzdržavanju ne sadrži određenje pojma „javno tijelo“ (*public body*), ali iz Uredbe proizlazi da se može raditi o dvjema različitim situacijama (vidi čl. 64. st. 3. Uredbe). Prvo, radi se o javnim tijelima koja djeluju umjesto vjerovnika uzdržavanja kojemu je dosuđeno uzdržavanje, poput nizozemskog Nacionalnog ureda za naplatu uzdržavanja (*Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen* (LBIO) - <https://www.lbio.nl/>), ili, drugo, o javnim tijelima koja isplaćuju naknade (socijalne naknade, predujmovi uzdržavanja odnosno naknade privremenog uzdržavanja) vjerovniku uzdržavanja umjesto uskraćenog uzdržavanja ili neovisno o tome može li se izvršiti odluka odnosno druga osnova o uzdržavanju, poput finskih (<https://www.kela.fi/web/en/about-kela>), njemačkih ili hrvatskih tijela socijalne skrbi. Vidi Maintenance claims – the Netherlands, https://e-justice.europa.eu/content_maintenance_claims-47-nl-en.do?member=1 (21. 03. 2019.); Maintenance claims – Finland, https://e-justice.europa.eu/content_maintenance_claims-47-fi-en.do?member=1#toc_12 (21. 03. 2019.); Maintenance claims – Germany, https://e-justice.europa.eu/content_maintenance_claims-47-de-en.do?member=1 (21. 03. 2019.); Maintenance claims – Croatia, https://e-justice.europa.eu/content_maintenance_claims-47-hr-en.do?member=1 (21. 03. 2019.). O zahtjevima javnih tijela u kontekstu Uredbe o uzdržavanju vidi više u: D. Martiny, „Jurisdiction, Recognition and Enforcement in Cases of Reimbursement Claims by Public Bodies“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 487-496.

Određujući materijalno područje primjene, Uredba o uzdržavanju sadrži i pojmovno određenje „sudske odluke“.⁴⁸ „Sudska odluka“ znači odluku u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja koju je donio sud države članice EU-a, neovisno o tome kako je odluka nazvana, uključujući rješenje, nalog, presudu, nalog za izvršenje te odluku sudskega službenika o troškovima ili izdacima (čl. 2. st. 1. t. 1. Uredbe). Pritom bi se Uredba trebala primjenjivati kako na sudske odluke tako i na odluke upravnog tijela, pod uvjetom da ta tijela osiguravaju jamstva nepristranosti te pravo stranaka da budu saslušane, kao i da je protiv odluka tih tijela dopuštena žalba odnosno preispitivanje od strane sudbenog tijela te da imaju sličnu snagu i učinke kao i odluke sudbenih tijela u istim stvarima (t. 12. Preamble Uredbe, čl. 2. st. 2. Uredbe). Osim toga, Uredba sadrži i autonomno određenje pojma „sudska nagodba“ na koje je utjecala praksa Suda EU-a.⁴⁹ U tom smislu, „sudska nagodba“ znači nagodbu u stvarima obveze uzdržavanja koju je odobrio sud ili koja je sklopljena pred sudom tijekom postupka (čl. 2. st. 1. t. 2. Uredbe).

Vrijednost je Uredbe o uzdržavanju i u prepoznavanju te određivanju autentičnih isprava (*authentic instrument*) u predmetima uzdržavanja koje su također obuhvaćene dvostrukim sustavom priznanja i ovre uspostavljenim Uredbom.⁵⁰ Prema čl. 2. st. 1. t. 3. Uredbe, pojam „autentična isprava“ znači (a) ispravu u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja koja je u državi članici podrijetla sastavljena ili ovjerena kao autentična isprava i čija se autentičnost odnosi na potpis i sadržaj isprave te čija se autentičnost utvrdila od strane javnog tijela ili drugog u tu svrhu ovlaštenog tijela; ili (b) sporazum koji se odnosi na obveze uzdržavanja zaključen s upravnim tijelom države članice podrijetla ili koji su ta tijela ovjerila.⁵¹

Donošenjem Uredbe o uzdržavanju, predmeti uzdržavanja više nisu u području primjene Briselske uredbe I (*bis*) te Uredbe o europskom ovršnom naslovu za nesporne tražbine (čl. 68. st. 1. i 2., čl. 75. Uredbe). Izuzetak bi, međutim, bili oni europski ovršni naslovi za nesporne tražbine koji se odnose na obveze uzdržavanja izdani od države članice EU-a koju ne obvezuje Haški protokol iz 2007. (čl. 68. st. 2. Uredbe).⁵²

⁴⁸ Vidi Sud EU-a, predmet C-414/92 *Solo Kleinmotoren v. Boch*, od 2. lipnja 1994., ECR I-2237, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:61992CJ0414> (21. 03. 2019.).

⁴⁹ Briselska konvencija iz 1968. te Briselska uredba I nisu sadržavale pojmovno određenje „autentične isprave“. Takvo se određenje javilo u Uredbi o europskom ovršnom naslovu za nesporne tražbine (vidi čl. 4. st. 3.).

⁵⁰ Pojmovno određenje „autentične isprave“ pod utjecajem je prakse Suda EU-a u primjeni Briselske konvencije iz 1968. te kriterija uspostavljenih u predmetu C-260/97 *Unibank A/S v. Christensen*, od 17. lipnja 1999., ECR I-3715, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:61997CJ0260> (21. 03. 2019.).

⁵¹ Odredbe o prijelaznom režimu sadržane su u čl. 75. Uredbe o uzdržavanju.

2. NADLEŽNOST

U stvarima uzdržavanja sudovi država članica EU-a mogu zasnovati svoju nadležnost samo na temelju odredaba Uredbe o uzdržavanju koje sadrže pravila o nadležnosti (čl. 3. – čl. 8., čl. 14. Uredbe). Određujući pravila o nadležnosti, Uredba o uzdržavanju uvažava interes vjerovnika uzdržavanja propisujući četiri izberiva te jednakovrijedna foruma,⁵² od kojih se prva dva vezuju uz poveznicu uobičajeno boravište, dok druga dva predstavljaju atrakcijski kriterij. Tako prema općem pravilu u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja u državama članicama EU-a nadležan je: (a) sud države članice u kojoj tuženik ima uobičajeno boravište; ili (b) sud države članice u kojoj vjerovnik ima uobičajeno boravište; ili (c) sud države članice koji odlučuje o osobnom statusu osobe (npr. očinstvu djeteta) o čijem se uzdržavanju odlučuje povezano s tim postupkom, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od stranaka; ili (d) sud države članice koji odlučuje o roditeljskoj odgovornosti, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od stranaka (čl. 3. Uredbe).

Različito od Briselske uredbe I, Uredba o uzdržavanju ima univerzalnu primjenu: odredbe Uredbe primjenjuju se neovisno o tome ima li tuženik uobičajeno boravište u jednoj od država članica (t. 15. Preamble Uredbe). Uredba pritom ne sadrži određenje poveznice „uobičajeno boravište“.⁵³ U tom kontekstu, značajnu ulogu ima praksa Suda EU-a razvijena u primjeni Briselske uredbe II *bis*, a kojom su postavljene smjernice koje bi trebale služiti sudu u određivanju uobičajenog boravišta osobe.⁵⁴ U literaturi se, međutim, ističe da kada su u pitanju predmeti uzdržavanja primjenjuje se, čini se, činjenični koncept uobičajeno boravište, za razliku od pitanja roditeljske odgovornosti gdje

⁵² B. Hess/S. Spancken, 333.

⁵³ Kao što to, npr., sadrži Uredba o nasljedivanju (vidi t. 23. i 24. Preamble Uredbe o nasljedivanju).

⁵⁴ Prema praksi Suda EU-a, trebalo bi uzeti u obzir ne samo činjenične elemente već i kulturne, obiteljske, socijalne te društvene okolnosti i veze. Tako okolnosti koje treba uzeti u obzir uključuju, prvo, trajanje, redovitost, uvjete i razloge za boravak u odnosnoj državi članici i za preseljenje majke u tu državu i, drugo, posebno s obzirom na dob djeteta, geografsko i obiteljsko podrijetlo majke i obiteljske i društvene veze koje majka i dijete imaju s tom državom članicom. Sud EU-a: predmet C-523/07, A, od 2. travnja 2009., ECR I-2805, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=73639&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=814531> (21. 03. 2019.); predmet C-497/10 *PPU Mercredi v. Chaffea*, od 22. prosinca 2010., ECR I-14309, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83470&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=814531> (21. 03. 2019.). Vidi *Praktični priročnik za primjenu Uredbe Bruxelles II.a*, Europska komisija, Bruxelles 2014, <https://publications.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed> (21. 03. 2019.), 25-27.

prevladava kulturološko određenje uobičajenog boravišta.⁵⁵

Uredba o uzdržavanju propisuje i mogućnost sporazuma stranaka o nadležnosti. Različito od liberalnog stava Briselske uredbe I prema mogućnosti prorogacije nadležnosti (u predmetima uzdržavanja),⁵⁶ Uredba o uzdržavanju sadrži ograničenja. Prvo, sporazum o uzdržavanju nije dopušten u predmetima uzdržavanja djeteta mlađeg od 18 godina (čl. 4. st. 1. i 3. Uredbe). Drugo, prorogacija nadležnosti ograničena je na nekoliko foruma: (a) sud ili sudovi države članice u kojoj jedna od stranaka uobičajeno boravi; (b) sud ili sudovi države članice čije državljanstvo ima jedna od stranaka; (c) u slučaju obveza o uzdržavanju između bračnih drugova ili bivših bračnih drugova: (i) sud koji je nadležan za rješavanje njihovog bračnog spora, ili (ii) sud ili sudovi države članice u kojoj su bračni drugovi imali posljednje zajedničko uobičajeno boravište najmanje jednu godinu (čl. 4. st. 1. Uredbe). Navedeno mora biti ispunjeno u trenutku sklapanja sporazuma o nadležnosti ili u trenutku pokretanja postupka (čl. 4. st. 1. Uredbe). Nadležnost koja je određena tim sporazumom je isključiva, osim ako se stranke drugačije ne sporazume (čl. 4. st. 1. Uredbe).

Uredbom o uzdržavanju, dakle, štiti se pravna pozicija djece (do 18 godina) kroz odredbu o isključenju mogućnosti sporazuma o nadležnosti (t. 19. Preamble Uredbe). Stoga se roditelji maloljetnog djeteta (kao najčešći zastupnici djece) ne bi mogli sporazumjeti o izboru suda. Problem bi mogao nastati u slučajevima kada se sporazum o nadležnosti općenito odnosi na uzdržavanje djeteta; dakle, na uzdržavanje djeteta do 18 godine pa i nakon punoljetnosti. Rješenje bi se moglo tražiti u prihvaćanju stava o djelomičnoj nevaljanosti sporazuma o nadležnosti.⁵⁷ Osim toga, treba primijetiti da Uredbom nije propisana zaštita za osobe starije od 18 godina (koje su lišene poslovne sposobnosti), a čiji su skrbnici u većini slučajeva također njihovi roditelji.⁵⁸

⁵⁵ Jayme, 8.

⁵⁶ Pritom je i Briselskoj uredbi I bio poznat koncept zaštite slabije strane te su postojala ograničenja u pogledu sporova koji su se odnosili na osiguranje (čl. 13. Briselske uredbe I), potrošačke ugovore (čl. 17. Briselske uredbe I) te pojedinačne ugovore o radu (čl. 21. Briselske uredbe I). O tome vidi i M. Stürner, „Sporazumi o nadležnosti i mjestu ispunjenja obveze u europskom građanskom procesnom pravu“, u J. Garašić (ur.), *Europsko građansko procesno pravo – izabrane teme*, Narodne novine, Zagreb 2013, 83.

⁵⁷ Za različite stavove vidi u: M. Abendroth, „Choice of Court in Matters Relating to Maintenance Obligations“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 468-469.

⁵⁸ U pojedinim europskim zakonodavstvima postoje odredbe o dužnosti roditelja da uzdržavaju i punoljetnu djecu (koja su nesposobna za rad dok ta nesposobnost traje). Tako, npr., za Njemačku vidi §. 1601., §. 1603. st. 2., §. 1609. njemačkog Građanskog zakonika (*Bürgerliches Gesetzbuch*) od 18. kolovoza 1896. godine (u verziji od 2. siječnja 2002. godine, BGBl 2002 I 42, 2909; 2003 I 738; posljednja izmjena 31. siječnja 2019. (BGBl I 54)); za Hrvatsku vidi čl. 290. Obiteljskog zakona Republike Hrvatske iz 2015. godine, Narodne novine, br. 103/15. Vidi i M. Abendroth, 468.

Formalna valjanost sporazuma o uzdržavanju uvjetovana je pisanim oblikom, uključujući i elektronička sredstva koja osiguravaju trajni zapis (čl. 4. st. 2. Uredbe). Pritom Uredba o uzdržavanju ne zahtijeva daljnje formalnosti, poput potpisa stranaka, jedinstveni pisani dokument ili ovjeru sporazuma.⁵⁹ Za valjanost sporazuma o nadležnosti, uzimajući materijalno područje primjene Uredbe o uzdržavanju, potreban je i prekogranični element, a što je u pojedinim situacijama prilikom sklapanja sporazuma teško predvidjeti.⁶⁰

Osim izričite prorogacije nadležnosti, propisana je i tzv. prešutna prorogacija. Prema odredbi čl. 5. Uredbe, nadležan je sud države članice EU-a pred kojim se tuženik upusti u postupak bez isticanja prigovora nenađežnosti.⁶¹

Uredba o uzdržavanju sadrži i pravila o supsidijarnoj nadležnosti te o tzv. *forum necessitatis*. Prema čl. 6. Uredbe, ako sud niti jedne države članice ne bi bio nadležan prema prethodno citiranim odredbama Uredbe, nadležan je sud države članice čije državljanstvo imaju obje stranke,⁶² dok prema pravilima o nužnom forumu sud države članice može postupati iznimno, i to kada sud niti jedne države članice nije nadležan prema prethodno citiranim odredbama Uredbe, a postoji dovoljna veza (*sufficient connection*) s državom članicom pred kojom je pokrenut postupak (čl. 7. Uredbe).⁶³

Novina je Uredbe o uzdržavanju u propisivanju nadležnosti suda države članice za slučajevе izmjene odluke o uzdržavanju odnosno donošenja nove odluke (čl. 8. Uredbe). U načelu, obveznik uzdržavanja ne može pokrenuti postupak

⁵⁹ Za praksu Suda EU-a u primjeni Briselske uredbe I vidi više u: M. Abendroth, 462-464; M. Stürner, 83-85; F. Eichel, „Noviji razvoj u pravilima o međunarodnoj nadležnosti za donošenje odluke prema Uredbi Brisel I“, u J. Garašić (ur.), *Europsko građansko procesno pravo – izabrane teme*, Narodne novine, Zagreb 2013, 70-72.

⁶⁰ Neki autori polaze od opće predmjene o valjanosti sporazuma o nadležnosti. Tako vidi M. Abendroth, 470.

⁶¹ Sadržajno ista odredba nalazila se u čl. 24. Briselske uredbe I. U tom smislu, relevantna je praksa razvijena u primjeni Briselske uredbe I i u kontekstu primjene Uredbe o uzdržavanju, a na što upućuje i Preamble Uredbe o uzdržavanju (vidi t. 15. Preamble Uredbe).

⁶² Prema praksi Suda EU-a u primjeni Briselske uredbe II bis, ako bračni drugovi imaju zajedničko državljanstvo dviju država stranaka, za zasnivanje nadležnosti nije relevantno da oni imaju dalnjih dodirnih točaka s odnosnom državom članicom odnosno kriterij „efektivno državljanstvo“. Oni, dakle, mogu slobodno birati sud države članice pred kojim će pokrenuti postupak. Sud EU-a: predmet C-168/08 *Laszlo Hadadi (Hadady) v. Csille Marte Mesko, udane Hadadi (Hadady)*, od 16. srpnja 2009., ECR I-6871, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72471&pageIndex=0&doLang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=815385> (22. 03. 2019.).

⁶³ Smatra se da je riječ o iznimnom slučaju kada ne postoji mogućnost vođenja postupka u trećoj državi, npr., zbog građanskog rata ili kada bi od stranke bilo neopravdano očekivati da pokrene postupak u toj državi. Nadležnost utemeljena na *forum necessitatis* ima svoje opravdanje samo ako je spor u zadovoljavajućoj mjeri povezan s državom članicom u kojoj je pokrenut postupak, npr., na temelju državljanstva jedne od stranaka (vidi t. 16. Preamble Uredbe).

za izmjenu odluke ili za donošenje nove odluke ako je odluka o uzdržavanju donešena u državi članici ili državi ugovornici Haške konvencije iz 2007. ni u jednoj (drugoj) državi članici sve dok uzdržavana osoba/vjerovnik uzdržavanja ima uobičajeno boravište u toj državi u kojoj je odluka donešena.⁶⁴

Zanimljivo je napomenuti da je Uredbom uređena i nadležnost za privremene mjere na način da je propisana nadležnost sudova država članica za određivanje privremenih mjera koje su propisane pravom te države (*lex fori*), pa i onda kada su u skladu s Uredbom o uzdržavanju za odlučivanje o meritumu nadležni sudovi druge države članice (čl. 14. Uredbe). Stoga okolnost da je u tijeku postupak o određivanju uzdržavanja u jednoj državi članici EU-a (npr. državi članici uobičajenog boravišta djeteta), ne sprječava sud druge države članice (npr. države članice uobičajenog boravišta obveznika uzdržavanja) da odredi prema *lex fori* privremenu mjeru radi uzdržavanja djeteta (*arg. ex* čl. 14. Uredbe).

Uredba o uzdržavanju u poglavljtu II. (Sudska nadležnost) uređuje i pitanja kada se postupak smatra pokrenutim pred sudom (čl. 9. Uredbe), ispitivanja nadležnosti (čl. 10. Uredbe) i ispitivanja dopuštenosti (čl. 11. Uredbe), litispendencije (čl. 12. Uredbe) te povezanih postupaka (čl. 13. Uredbe).

Trenutak pokretanja postupka pred sudom određen je autonomno Uredbom o uzdržavanju, a što može biti važno u kontekstu primjene odredaba o ispitivanju nadležnosti (čl. 10. Uredbe) te postupanju tijela država članica u slučaju paralelnog vođenja postupaka među istim strankama o istom predmetu postupka (čl. 12. Uredbe). Tako smatra se da je postupak pokrenut: (a) u trenutku kada je pismeno kojim se pokreće postupak ili drugo odgovarajuće pismeno podneseno суду pod uvjetom da tužitelj nije kasnije propustio poduzeti radnje koje je morao poduzeti u vezi s dostavom pisma tuženiku, ili (b) ako pismeno mora biti dostavljeno prije njegova podnošenja суду, u trenutku kad ga je primilo tijelo nadležno za dostavu pod uvjetom da tužitelj nije kasnije propustio poduzeti radnje koje je morao poduzeti kako bi pismeno bilo podneseno суду (čl. 9. Uredbe).

Sud države članice po službenoj dužnosti oglasit će se nenadležnim ako je pokrenut postupak u predmetu za koji taj sud nije nadležan prema odredbama Uredbe o uzdržavanju (čl. 10. Uredbe). Osim toga, kada se tuženik koji uobičajeno ne boravi u državi u kojoj je pokrenut postupak ne upusti u postupak pred sudom, nadležni sud po službenoj dužnosti zastaje s postupkom sve dok se dokaže da je tuženiku pravodobno dostavljeno pismeno o pokretanju postupka ili drugo odgovarajuće pismeno tako da je tuženik mogao pripremiti svoju obranu ili da su

⁶⁴ Iznimke od citiranog pravila propisane su u čl. 8. st. 2. Uredbe o uzdržavanju. Tako se zabrana pokretanja postupka za izmjenu odluke ili za donošenje nove odluke o uzdržavanju u drugoj državi članici od one u kojoj je odluka donešena i u kojoj vjerovnik uzdržavanja ima uobičajeno boravište ne primjenjuje: u slučajevima ako je došlo do izričite ili prešutne prorrogacije nadležnosti, ili ako nadležno tijelo države članice ne može ili odbacuje nadležnost za izmjenu odluke ili ako donesena odluka ne može biti priznata u državi članici u kojoj je podnesen zahtjev za izmjenu odluke.

u tom smislu poduzete sve potrebne mjere (čl. 11. st. 1. Uredbe).

U Uredbi je propisano i postupanje suda u slučaju da su u predmetu uzdržavanja, među istim strankama, pokrenuti postupci pred sudovima različitih država članica (čl. 12. Uredbe). Ako je postupak u predmetu uzdržavanja o istom zahtjevu i među istim strankama pokrenut pred sudovima različitih država članica, sud pred kojim je postupak pokrenut poslije po službenoj dužnosti zastaje s postupkom dok se ne utvrdi nadležnost suda pred kojim je postupak prije pokrenut (čl. 12. st. 1. Uredbe). Ako se utvrdi nadležnost suda pred kojim je postupak pokrenut prije, sud pred kojim je postupak pokrenut poslije, oglašava se nenađežnim u korist prvog suda (čl. 12. st. 2. Uredbe). Također, Uredbom je propisano i postupanje suda u slučaju kada su pokrenuti povezani postupci u različitim državama članicama, odnosno kada je sud države članice pred kojim je prvo pokrenut postupak nadležan i za povezani (adhezijski) postupak (čl. 13. Uredbe).

Vidljivo je, dakle, da su pitanja kada se postupak smatra pokrenutim pred sudom (čl. 9. Uredbe), ispitivanja nadležnosti (čl. 10. Uredbe) i ispitivanja dopuštenosti (čl. 11. Uredbe), litispendencije (čl. 12. Uredbe) te povezanih postupaka (čl. 13. Uredbe) propisana po uzoru na Briselsku uredbu I. Stoga bi se i tumačenja te praksa koja se razvila u primjeni Briselske uredbe I mogla primijeniti i u predmetima uzdržavanja prema Uredbi o uzdržavanju (t. 15. Preambule Uredbe).⁶⁵

55

3. MJERODAVNO PRAVO

Prije nego što se Uredba o uzdržavanju počela primjenjivati, kao što je uvodno istaknuto, bila su donesena dva instrumenta Haške konferencije: Haška konvencija te Haški protokol iz 2007. godine, a koji Protokol – među ostalim – sadrže odredbe o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja. Umjesto stvaranja dva paralelna sustava, EU odlučila se za jednostavniji put te uputila na primjenu Haškog protokola u III. poglavljju Uredbe o mjerodavnom pravu.

Prema čl. 15. Uredbe o uzdržavanju, pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja utvrđuje se u skladu s Haškim protokolom iz 2007. u državi članici EU-a koju taj instrument obvezuje.⁶⁶ Obilježje je Haškog protokola iz 2007. godine u prihvaćanju poveznice uobičajenog boravišta (čl. 3. Protokola),⁶⁷ kao i u okolnosti da će u većini slučajeva sud pred kojim je pokrenut postupak primjenjivati *lex fori* (čl. 3., čl. 4. st. 2. i 3. Protokola), a što pridonosi učinkovitosti i ubrzanju

⁶⁵ Usp. M. Abendroth, 462; M. Župan, „Uzdržavanje u pravu Europske unije“, u A. Korać Graovac/I. Majstorović (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb 2013, 276.

⁶⁶ Radi se o svim državama članicama EU-a, osim Danske i Ujedinjenog Kraljevstva. Vidi *supra ad II.*

⁶⁷ O razlozima primjene poveznice uobičajenog boravišta vidi A. Bonomi, 29, 31, 33.

postupka.⁶⁸ Tomu treba pridodati i stranačku autonomiju; dakle, mogućnost stranaka da se sporazumiju o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja (čl. 7., čl. 8. Protokola) kao značajnu novinu u kolizijskopravnom sustavu.

Sumarno, prema općem pravilu mjerodavno je pravo uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja ako Haškim protokolom nije drugačije određeno (čl. 3. st. 1. Haškog protokola). U slučaju promjene uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja, od trenutka nastupanja te promjene primjenjuje se pravo novog uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja (čl. 3. st. 2. Haškog protokola). Haški protokol, međutim, sadrži i posebna pravila koja se u literaturi označavaju kao tzv. kaskadna pravila.⁶⁹

Ako prema pravu uobičajenog boravišta vjerovnika on nema pravo na uzdržavanje, primjenjuje se polazno pravo suda (čl. 4. st. 2. Haškog protokola). Također, neovisno o općoj odredbi (čl. 3. Protokola), ako je vjerovnik uzdržavanja podnio zahtjev nadležnom tijelu države u kojoj dužnik uzdržavanja ima svoje uobičajeno boravište, primjenjuje se *lex fori*. Međutim, ako temeljem tog prava vjerovnik uzdržavanja ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja, primjenjuje se pravo uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja (čl. 4. st. 3. Protokola). Ako temeljem citiranih odredaba o podrednom pravu, vjerovnik uzdržavanja ne može dobiti uzdržavanje od dužnika uzdržavanja, primjenjuje se pravo države njihova zajedničkog državljanstva ako ga imaju (čl. 4. st. 4. Protokola). Navedena se pravila čl. 4. Haškog protokola, međutim, primjenjuju samo na određene kategorije vjerovnika uzdržavanja, i to na uzdržavanje djece od strane njihovih roditelja, uzdržavanje osoba mlađih od 21 godine od strane osoba koje nisu njihovi roditelji, osim za obveze koje proizlaze iz odnosa braka, te uzdržavanje roditelja od strane njihove djece (čl. 4. st. 1. Protokola).⁷⁰

Prema posebnom pravilu koje vrijedi za bračne drugove te bivše bračne drugove, u slučaju obveze uzdržavanja između bračnih drugova, bivših bračnih drugova ili osoba čiji je brak poništen, opće pravilo Haškog protokola (čl. 3.) ne primjenjuje se ako jedna stranka podnese prigovor i ako je pravo druge države, posebno države njihova zadnjeg uobičajenog boravišta, u bližoj vezi s brakom. U takvom se slučaju primjenjuje pravo te druge države (čl. 5. Haškog protokola).⁷¹

Haški protokol propisuje i (ograničenu) stranačku autonomiju u pogledu izbora mjerodavnog prava za obveze uzdržavanja (čl. 7. i čl. 8. Protokola), a u prilog čega govore razlozi pravne sigurnosti i predvidivosti mjerodavnog prava.⁷²

⁶⁸ Nova pravila Haškog protokola iz 2007. godine ne temelje se primarno na kulturnom identitetu osobe uključene u postupak. Jayme, 9.

⁶⁹ O tome vidi A. Bonomi, 33; M. Župan (2013), 278.

⁷⁰ Vidi više u: A. Bonomi, 33, 35, 37, 39, 41.

⁷¹ Vidi više u: *ibid*, 41, 43, 45, 47.

⁷² O tome vidi više u: C. I. Nagy, „Koje su funkcije stranačke autonomije u međunarodnom obiteljskom i nasljednom pravu? Pogled iz EU-ove perspektive“, u M. Župan (ur.), *Međunarodno*

Prema čl. 7. Protokola, vjerovnik uzdržavanja i dužnik uzdržavanja za potrebe isključivo određenog postupka u dotičnoj državi mogu izričito odrediti pravo te države kao mjerodavno pravo za obvezu uzdržavanja. S druge strane, u čl. 8. Protokola općenito je propisana mogućnost izbora mjerodavnog prava koji se izbor ne vezuje uz konkretni postupak. Učinci tog izbora bi vrijedili sve dok se stranke ne bi suglasile drugačije, za razliku od situacije propisane u čl. 7. Haškog protokola gdje se izbor vezuje uz konkretni postupak pa time i sporazum o izboru prava gubi pravni učinak ako bi, npr., postupak bio obustavljen ili pak ne bi bio niti pokrenut.⁷³

Mogućnost izbora mjerodavnog prava, općenito, neovisno o konkretnom postupku, značajno je ograničena. Vjerovnik uzdržavanja i dužnik uzdržavanja naime mogu odrediti jedno od sljedećih prava kao mjerodavno za obvezu uzdržavanja: (1) pravo bilo koje države čiji je državljanin jedna od stranaka u trenutku izbora, (2) pravo države uobičajena boravišta bilo koje stranke u trenutku izbora, (3) pravo koje su stranke odredile kao mjerodavno ili pravo koje je *de facto* primijenjeno na njihov imovinski režim, te (4) pravo koje su stranke odredile kao mjerodavno ili pravo koje je *de facto* primijenjeno na njihov razvod braka ili rastavu (čl. 8. st. 1. Haškog protokola).⁷⁴ Uz to, neovisno o pravu koje su stranke odredile kao mjerodavno u skladu s određenim opcijama, na pitanje može li se vjerovnik uzdržavanja odreći svojeg prava na uzdržavanje primjenjuje se pravo države uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja u trenutku izbora prava (čl. 8. st. 4. Protokola).⁷⁵ Također, pravo koje su stranke odredile ne primjenjuje se ako bi primjena tog prava za posljedicu imala očigledno nepoštene ili nerazumne posljedice za bilo koju stranku, osim ako su stranke u trenutku izbora prava bile u potpunosti obaviještene o tome i ako su bile potpuno svjesne posljedica svojeg izbora (čl. 8. st. 5. Protokola). Citiranim odredbom čl. 8. st. 5. Haškog protokola suđu odnosno tijelu pred kojim je pokrenut postupak, dakle, daje se ovlast da odstupi od izabranog mjerodavnog prava i zamijeni ga pravom određenim objektivnim poveznicama u skladu sa čl. 3. do čl. 5. Protokola ako utvrdi da bi primjena prava koje su stranke izabrale u konkretnom slučaju za posljedicu imala očigledno nepoštene ili nerazumne posljedice.⁷⁶

privatno pravo u praksi europskih sudova – obitelj u fokusu, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek 2015, 336-337; A. Bonomi, 55.

⁷³ Vidi A. Bonomi, 51, 53.

⁷⁴ O tome vidi više u: *ibid.*, 55, 57, 59.

⁷⁵ Svrha je odredbe čl. 8. st. 4. Haškog protokola iz 2007. godine u zaštiti vjerovnika uzdržavanja odnosno da se izbjegne da vjerovnik uzdržavanja izborom posebno liberalnog mjerodavnog prava bude doveden u situaciju da se odrekne uzdržavanja na koje bi da nije bilo izbora prava, dakle, prema mjerodavnom pravu imao pravo. *Ibid.*, 59.

⁷⁶ *Ibid.*, 61. Tu bi se radilo o kontroli sadržaja sporazuma, poput kontrole odricanja od prava na uzdržavanje, a ne o kontroli sporazuma s obzirom na okolnosti koje su naknadno nastale i zbog kojeg bi on bio nepravedan za jednu od ugovornih stranaka. Tako, čini se, Jayme, 10-11.

Odredbe Protokola o sporazumu o izboru mjerodavnog prava ne primjenjuju se na obveze uzdržavanja osobe mlađe od 18 godina ili odrasle osobe koja zbog oštećenja ili nedostatka osobnih sposobnosti nije u mogućnosti štititi svoje interese (čl. 8. st. 3. Haškog protokola) jer je ocijenjeno da su potencijalni rizici izbora veći od mogućih prednosti.⁷⁷ Međutim, navedene osobe mogu izvršiti izbor *lex fori* za potrebe određenog postupka u skladu sa čl. 7. Haškog protokola.⁷⁸

Konačno, Haški protokol ima univerzalnu primjenu – primjenjuje se i u situacijama ako je pravo na koje upućuje kao mjerodavno pravo države koja nije država ugovornica, dakle, pravo treće države (čl. 2. Haškog protokola).

4. PRIZNANJE I OVRHA ODLUKA

Uredba o uzdržavanju propisuje dva sustava ovrhe odluka donesenih u državi članici EU-a ovisno o tome je li ta država članica vezana i Haškim protokolom. Pritom je obilježje Uredbe o uzdržavanju ukidanje egzekvature za one odluke o uzdržavanju koje su donesene u državi članici EU-a koju obvezuje Haški protokol (čl. 17. Uredbe), dok za odluke donesene u onim državama članicama EU-a koje ne obvezuje taj Protokol iz 2007. godine (Ujedinjeno Kraljevstvo, Danska) provodi se pojednostavljeni postupak egzekvature (čl. 23. – čl. 38. Uredbe).

58

U prvom sustavu, odluka donesena u državi članici koju obvezuje Haški protokol koja je ovršna u toj državi članici priznaje se u drugoj državi članici (te izvršava) bez potrebe pokretanja posebnog postupka i bez mogućnosti protivljenja njezinu priznanju. Takva odluka koja je ovršna u toj državi članici, ovršna je i u drugoj državi članici (državi članici ovrhe) bez potrebe proglašenja njezine ovršnosti (t. 24. Preamble Uredbe, čl. 17. Uredbe).⁷⁹ Međutim, tuženik koji se nije upustio u postupak u državi članici podrijetla odluke ima pravo zahtjevati preispitivanje odluke pred nadležnim sudom te države članice:

(a) ako mu nije pravodobno dostavljeno pismeno o pokretanju postupka ili drugo odgovarajuće pismeno i na način koji bi mu omogućio pripremiti svoju obranu; ili

(b) ako je bio spriječen osporavati zahtjev za uzdržavanje zbog više sile ili izvanrednih okolnosti koje su nastupile bez njegove krivnje, osim ako je propustio pokrenuti postupak za osporavanje odluke kada je to mogao učiniti (čl. 19. st. 1. Uredbe).

⁷⁷ A. Bonomi, 55.

⁷⁸ *Ibid.*, 53.

⁷⁹ Radi ograničavanja troškova postupka, učinkovitosti sustava ovrhe, u čl. 20. Uredbe o uzdržavanju propisano je podnošenje primjerka odluke o uzdržavanju uz popratne priloge (korištenje propisanih obrazaca – Prilog I. Uredbe). Pritom se od podnositelja zahtjeva ne smije tražiti prijevod odluke o uzdržavanju, osim ako se osporava ovrha odluke (t. 28. Preamble Uredbe, čl. 20. Uredbe).

Zahtjev za preispitivanje odluke o uzdržavanju trebao bi biti izvanredni pravni lijek koji se osigurava tuženiku koji se nije upustio u postupak u državi članici podrijetla odluke u fazi ovrhe te odluke te ne utječe na primjenu odredaba o izvanrednim pravnim lijekovima sadržanim u nacionalnom zakonodavstvu države članice podrijetla odluke, pod uvjetom da ti pravni lijekovi nisu nespojivi s pravom preispitivanja odluke iz Uredbe o uzdržavanju (t. 29. Preambule Uredbe). Rok za podnošenje zahtjeva za preispitivanje odluke iznosi 45 dana, a počinje teći od dana kada je tužnik stvarno upoznat sa sadržajem odluke i kada je bio u mogućnosti poduzeti mjere, ali najkasnije od dana prve ovršne radnje zbog koje se ne može u cijelosti ili djelomice raspolagati njegovom imovinom. Rok za podnošenje zahtjeva za preispitivanje odluke ne može se produljiti zbog udaljenosti (čl. 19. st. 2. Uredbe).

Ako sud odbije zahtjev za preispitivanje odluke o uzdržavanju jer ne postoji niti jedan od propisanih razloga za preispitivanje, odluka ostaje na snazi. Ako sud pak odluči da je zahtjev za preispitivanje odluke osnovan zbog nekog od propisanih razloga, odluka o uzdržavanju je ništava. Međutim, time se za vjerovnika uzdržavanja ne gube učinci koji su postignuti pokretanjem postupka u pogledu prekida prekluzivnih rokova ili rokova zastare niti pravo da traži uzdržavanje retroaktivno (čl. 19. st. 3. Uredbe).

U sustavu ovrhe odluke donesene u državi članici koju obvezuje Haški protokol do odbijanja odnosno obustave ovršnog postupka u cijelosti ili djelomično u državi članici ovrhe može doći na zahtjev obveznika uzdržavanja ako je tražbina uzdržavanja (u cijelosti ili djelomično) prestala zbog proteka zastarnog roka ili isteka prekluzivnog roka, i to prema pravu države članice podrijetla odluke ili pravu države članice ovrhe, ovisno o tome koja država članica određuje dulji rok (čl. 21. st. 2. Uredbe). Osim toga, prema Uredbi o uzdržavanju, nadležno tijelo države članice ovrhe može na zahtjev obveznika uzdržavanja u cijelosti ili djelomično odbiti odnosno obustaviti ovrhu odluke:

(a) ako je ta odluka nespojiva s odlukom donesenom u državi članici ovrhe ili s odlukom donesenom u drugoj državi članici ili u trećoj državi a koja ispunjava propisane uvjete za priznanje u državi članici ovrhe; pritom se odluka kojom se mijenja prethodna odluka o uzdržavanju zbog promijenjenih okolnosti ne smatra nespojivom odlukom (čl. 21. st. 2. Uredbe);⁸⁰

(b) ako je pred nadležnim sudom države članice podrijetla odluke pokrenut postupak u povodu zahtjeva za preispitivanje odluke suda države podrijetla u skladu sa čl. 19. Uredbe o uzdržavanju (čl. 21. st. 3. Uredbe);

⁸⁰ Pojam „nespojivih odluka“ trema tumačiti u svjetlu prakse Suda EU-a kao odluke koje obuhvaćaju pravne posljedice koje se međusobno isključuju (predmet C-145/86 *Horst Ludwig Martin Hoffmann v. Adelheid Krieg*, od 4. veljače 1988., ECR 645, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A61986CJ0145> (22. 03. 2019.), t. 22.; predmet C-80/00 *Italian Leather SpA v. WECO Polstermöbel GmbH & Co.*, od 6. lipnja 2002., ECR I-4995, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:62000CJ0080> (21. 03. 2019.), t. 40).

(c) ako je ovršnost te odluke obustavljena u državi članici podrijetla odluke (čl. 21. st. 3. Uredbe).

Primjena citiranih odredaba Uredbe o uzdržavanju o odbijanju odnosno obustavi ovrhe odluke o uzdržavanju donesene u državi članici koju obvezuje Haški protokol ne utječe na primjenu odredaba nacionalnog zakonodavstva države članice ovrhe koje propisuju razloge za odbijanje odnosno obustavu ovrhe ako ti razlozi nisu nespojivi s razlozima iz Uredbe (čl. 30. Preamble Uredbe, čl. 21. st. 1. Uredbe).

U drugom sustavu ovrhe odluke koja je donesena u državi članici koju ne obvezuje Haški protokol (Ujedinjeno Kraljevstvo, Danska), odluka o uzdržavanju priznat će se u drugoj državi članici bez provođenja ikakvog posebnog postupka (čl. 23. Uredbe). Međutim, to neće biti slučaj, odnosno odluka se neće priznati ako postoji koji od razloga propisan u čl. 24. Uredbe o uzdržavanju.

Razlozi za odbijanje priznanja su:

(a) ako je priznanje odluke u očitoj suprotnosti s javnim poretkom države članice u kojoj se priznanje zatražilo; pritom se kriterij javnog porekla ne može primijeniti na propise koji se odnose na nadležnost;

(b) ako tuženiku koji se nije upustio u postupak nije pravodobno dostavljeno pismeno o pokretanju postupka ili drugo odgovarajuće pismeno te na način koji mu omogućuje da pripremi svoju obranu, osim ako tuženik nije pokrenuo postupak za osporavanje odluke kada je za to imao mogućnost;⁸¹

(c) ako je odluka nespojiva s odlukom koja je donesena u sporu između istih stranaka u državi članici u kojoj se traži priznanje;⁸²

(d) ako je nespojiva s prethodnom odlukom koja je donesena u drugoj državi članici ili u trećoj državi u sporu između istih stranaka i zbog istog predmeta spora, i to ako prethodna odluka ispunjava propisane uvjete za priznanje u državi članici u kojoj se traži priznanje (čl. 24. Uredbe).⁸³

⁸¹ „Odsutnost tuženika“ trebala bi se tumačiti u kontekstu prakse Suda EU-a u primjeni, u prvom redu, Briselske konvencije iz 1968. odnosno Briselske uredbe I (v. predmet C-474/93 *Hengst Import BV v. Anna Maria Campese*, od 13. srpnja 1995., ECR I-2113, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%63A61993CJ0474> (22. 03. 2019.).

⁸² Uzimajući u obzir čl. 12. Uredbe o uzdržavanju o načelu litispendencije, odnosno dužnosti zastajanja *ex officio* s postupkom sve dok se ne utvrdi nadležnost suda države članice pred kojim je prvo započeo postupak, mala je vjerojatnost postojanja dviju (nespojivih) odluka država članica između istih stranaka. Ako bi to ipak bio slučaj, Uredba o uzdržavanju propisuje prednost odluke o uzdržavanju države članice priznanja neovisno o tome je li ta odluka ranije donesena u odnosu na odluku druge države članice čije se priznanje traži (*arg ex* čl. 24. st. 1. c) Uredbe). Usp. D. A. Popescu, *Guide on international private law in successions matters*, Magic Print, Oneşti 2014, <http://old.just.ro/LinkClick.aspx?fileticket=Sr4HhCRh6zU%3D&tabid=2980> (27. 03. 2019.), 99.

⁸³ U ovom slučaju „nespojivosti“ dviju odluka radi se o tome da je odluka čije se priznanje traži nespojiva s prethodno donesenom odlukom koja je donesena u drugoj državi članici (ne u onoj u kojoj se traži priznanje) ili u trećoj državi te se mora raditi o istom predmetu i istim strankama. U ovom slučaju, Uredba o uzdržavanju primjenjuje princip prednosti ranije donesene odluke, uz

Uzimajući u obzir da pravni sustavi pojedinih država članica poznaju istospolne brakove i zajednice a u tom kontekstu i pravo na uzdržavanje partnera, posebnu pozornost kao razlog za odbijanje priznanja odluke o uzdržavanju zaslužuje odredba o javnom poretku (čl. 24. a) Uredbe). Koncept javnog porekla odnosno vrijednosti koje on obuhvaća razlikuju se od države članice do države članice. Ono što se, međutim, prepozna i ističe je postojanje europskog javnog porekla koji bi obuhvaćao zajedničku osnovu fundamentalnih ljudskih prava i načela europskog prava.⁸⁴ To svakako potvrđuju noviji instrumenti EU-a.⁸⁵ Također, treba istaknuti da je zabranjeno preispitivanje odluka donesenih u (drugoj) državi s obzirom na njezin sadržaj (čl. 42. Uredbe) i onda kada se njezino određenje bitno razlikuje od onoga koje bi bilo prema pravu države članice priznanja. Osim toga, Sud EU-a izrijekom je zadržao mogućnost kontrole granica primjene mehanizma javnog porekla od strane država članica (iako može biti upitno do koje granice Sud može kontrolirati primjenu tog mehanizma).⁸⁶

Odluka donesena u državi članici koju ne obvezuje Haški protokol i koja je ovršna u toj državi članici ovršna je i u drugoj državi članici kada je na zahtjev jedne od stranaka tamo proglašena ovršnom (čl. 26. Uredbe). Zahtjev za proglašenje ovršnosti odluke podnosi se sudu ili nadležnom tijelu države članice ovrhe o čemu ta država članica izvješćuje Komisiju u skladu sa čl. 71. Uredbe o uzdržavanju (čl. 27. st. 1. Uredbe). Odredbe čl. 28. Uredbe propisuju koje je isprave odnosno obrasce (Prilog II. Uredbe) potrebno priložiti zahtjevu za proglašenjem ovršnosti odluke. Odluka o uzdržavanju proglašava se ovršnom bez odgode, a najkasnije u roku od 30 dana od dana ispunjavanja formalnosti propisanih Uredbom (čl. 30. Uredbe). Pritom treba istaknuti da se u tom postupku

61

uvjet da ta ranije donesena odluka ispunjava propisane uvjete za priznanje u državi članici u kojoj se traži priznanje. Nije, dakle, potrebno i da je ta prethodna odluka (već) priznata u državi članici u kojoj se traži priznanje (*arg ex* čl. 24. st. 1. d) Uredbe). Usp. *ibid.*

⁸⁴ Usp. I. Viarengo, „The Enforcement of Maintenance Decisions in the EU: *Requiem for Public Policy? Family Relationships and the (Partial) Abolition of Exequatur*“, u P. Beaumont/B. Hess/L. Walker/S. Spancken (ur.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Hart Publishing, Oxford-Portland 2014, 481-484.

⁸⁵ Tako prema t. 58. Preamble Uredbe o naslijđivanju sudovi odnosno druga nadležna tijela ne bi smjeli primijeniti iznimku javnog porekla kako bi odbili priznati odnosno prihvati ili izvršiti odluku o naslijđivanju, javnu ispravu ili sudsku nagodbu u naslijednim stvarima iz druge države članice ako bi takvo postupanje bilo u suprotnosti s Poveljom EU-a o temeljnim pravima (Službeni list Europske unije, br. C 202, 07. 06. 2016., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=HR> (22. 03. 2019.)), a posebice odredbama čl. 21. o zabrani svakog oblika diskriminacije.

⁸⁶ Sud EU-a: predmet C-7/98 *Dieter Krombach v. André Bamberski*, od 28. ožujka 2000., ECRI-1935, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:61998CJ0007> (22. 03. 2019.), t. 23. i 37.; predmet C-38/98 *Renault SA v. Maxicar SpA i Orazio Formento*, od 11. svibnja 2000., ECR I-2973, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX%3A61998CJ0038_SUM (22. 03. 2019.), t. 27. i dalje.

proglašavanja ovršnosti odluke ne ispituju razlozi za odbijanje priznanja iz čl. 24. Uredbe niti je ovršenik u tom stadiju postupka ovlašten podnositи ikakve podneske (čl. 30. Uredbe).

Nakon što se strankama dostavi odluka o proglašenju ovršnosti odluke, postupak postaje kontradiktoran te obje stranke mogu podnijeti žalbu protiv te odluke (čl. 32. st. 1. Uredbe). Žalba se podnosi u roku od 30 dana od dostave odluke, a ako stranka protiv koje se zahtijeva ovrha nema uobičajeno boravište u državi članici u kojoj je proglašena ovršnost odluke, nego u drugoj državi članici, rok za podnošenje žalbe je 45 dana i započinje teći od dana dostave odluke osobno stranci ili u mjestu njezina boravišta. Taj se rok ne može produljiti zbog udaljenosti (čl. 32. st. 5. Uredbe). Žalba se podnosi sudu države članice ovrhe o kojem je ta država članica obavijestila Komisiju u skladu sa čl. 71. Uredbe (čl. 32. st. 2. Uredbe). U povodu žalbe, sud može odbiti zahtjev ili ukinuti odluku o ovršnosti samo zbog razloga navedenih u čl. 24. Uredbe o uzdržavanju (razlozi za odbijanje priznanja; čl. 34. st. 1. Uredbe).

Radi osiguranja tražbine uzdržavanja, podnositelj zahtjev može uvijek zahtijevati privremene mjere u skladu s pravom države članice ovrhe pa i kad nije (još) tražio proglašenje ovršnosti odluke (čl. 36. st. 1. Uredbe).

62 Uredba o uzdržavanju sadrži i odredbe o djelomičnom proglašenju ovršnosti odluke (čl. 37. Uredbe) te o pristojbama i naknadama u postupku proglašenja ovršnosti odluke (čl. 38. Uredbe). Uz to, u zajedničkim odredbama za oba sustava ovrhe odluka o uzdržavanju Uredba je propisala privremenu ovršnost odluke (čl. 39. Uredbe), izjednačenost postupka ovrhe strane ovršene odluke s domaćim odlukama (čl. 41. Uredbe), zabranu preispitivanja merituma stvari (čl. 42. Uredbe) te zabranu naplate bilo kakvih troškova nastalih primjenom Uredbe prije naplate tražbine uzdržavanja (čl. 43. Uredbe).

Treba napomenuti, također, da se opisani sustavi ovrhe odluka država članica uspostavljeni Uredbom o uzdržavanju primjenjuju i na sudske nagodbe te autentične isprave koje su ovršne u državi članici podrijetla (vidi čl. 48. Uredbe).

5 SURADNJA U PREDMETIMA UZDRŽAVANJA

Sustav Uredbe kao i njezina učinkovitost počiva na suradnji središnjih tijela (poglavlje VII. Uredbe o uzdržavanju). Pritom se od središnjih tijela očekuje puno više od toga da budu samo adrese otpremnog i prijamnog tijela. Svaka država članica određuje svoje središnje tijelo te se stoga struktura i organizacija tih tijela razlikuje. Neka od njih bave se samo predmetima uzdržavanja, dok druga imaju u svojoj nadležnosti i predmete otmice djece. Radi se o različitim tijelima: od neovisnih ureda za naplatu uzdržavanja (Nizozemska), preko zavoda/agencija socijalnog osiguranja (Švedska), do različitih ministarstava (Hrvatska).⁸⁷

⁸⁷ Vidi više u: L. Walker/P. Beaumont, 338-339.

Uredba o uzdržavanju središnjim tijelima dodjeljuje opće te posebne zadatke. Opći su zadaci središnjih tijela:

- (a) međusobna suradnja, uključujući i razmjena informacija, te poticanje suradnje među nadležnim tijelima država članica kako bi se osiguralo ostvarenje ciljeva Uredbe;
- (b) pokušaj pronalaženja rješenja za otklanjanje prepreka koje nastaju pri primjeni Uredbe;
- (c) poduzimanje mjera za lakšu primjenu Uredbe te osnaživanje međusobne suradnje, posebice oslanjajući se na Europsku pravosudnu mrežu u građanskim i trgovačkim predmetima⁸⁸ (čl. 50. Uredbe).

Posebne funkcije središnjih tijela sastoje se u osiguravanju pomoći glede zahtjeva koje podnose stranke, posebice slanje i primanje takvih zahtjeva te pokretanje postupka ili omogućivanje lakšeg pokretanja postupka na temelju takvih zahtjeva (čl. 51. st. 1. Uredbe). Radi se o zahtjevima vjerovnika te obveznika uzdržavanja koji su propisani u čl. 56. Uredbe o uzdržavanju (poput zahtjeva vjerovnika uzdržavanja za priznanje ili za priznanje i proglašenje ovršnosti odluke, ili za ovrhom odluke donesene ili priznate u zamoljenoj državi članici, itd. – vidi čl. 56. st. 1. Uredbe, odnosno o zahtjevima obveznika uzdržavanja za priznanje odluke koje će kao učinak imati obustavu ili ograničenje ovrhe prethodne odluke u zamoljenoj državi članici, itd. – vidi čl. 56. st. 2. Uredbe). U vezi s tim zahtjevima vjerovnika te obveznika uzdržavanja središnja tijela poduzimaju odgovarajuće mjere kako bi:

- (a) prema potrebi, osigurala pravnu pomoć ili olakšala osiguranje pravne pomoći;
- (b) pomogla pri pronalaženju obveznika uzdržavanja ili uzdržavane osobe;
- (c) pomogla pri pribavljanju podataka o dohotku i drugim potrebnim finansijskim okolnostima obveznika uzdržavanja ili vjerovnika uzdržavanja, uključujući mjesto imovine;
- (d) potakla postizanje prijateljskih rješenja u svrhu dobrovoljnog plaćanja uzdržavanja, a kada je to potrebno i pomoću posredovanja, mirenja ili sličnih postupaka;
- (e) olakšala ovru odluke o uzdržavanju, uključujući i moguće zaostatke isplata;
- (f) olakšala naplatu i žurni prijenos isplata za uzdržavanje;
- (g) olakšala pribavljanje isprava ili drugih dokaza;
- (h) osigurala pomoć pri utvrđivanju podrijetla djeteta kada je to potrebno za naplatu tražbina uzdržavanje;
- (i) pokrenula postupak ili olakšala njegovo pokretanje radi određivanja privremenih mjera koje su teritorijalnog karaktera i čija je svrha osigurati ishod

⁸⁸ Vidi Europska pravosudna mreža u građanskim i trgovačkim predmetima, https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-hr.do (22. 03. 2019.).

neokončanog postupka radi određivanja uzdržavanja;

(j) olakšala dostavu pismena (čl. 51. st. 1. Uredbe).

Treba istaknuti da su obrasci zahtjeva sadržani u Prilogu VI. i VII. Uredbe, a kako bi se olakšalo podnošenje zahtjeva. Stranka zahtjev podnosi preko središnjeg tijela države članice u kojoj ona boravi središnjem tijelu zamoljene države članice (čl. 55. Uredbe). Središnje tijelo države članice podnositeljice zahtjeva pomaže podnositelju zahtjeva osigurati da su zahtjevu priloženi svi podaci i isprave za koje to tijelo zna da su potrebni za razmatranje zahtjeva (čl. 58. st. 1. Uredbe) te prosljeđuje zahtjev središnjem tijelu zamoljene države članice (čl. 58. st. 2. Uredbe). Zamoljeno središnje tijelo dužno je potvrditi primitak u roku od 30 dana od dana primanja zahtjeva te izvješće središnje tijelo države članice moliteljice koje su mjere poduzete ili će biti poduzete za obradu zahtjeva (čl. 58. st. 3. Uredbe). Uredba sadrži i daljnje odredbe o međusobnoj obvezi središnjih tijela da se izvještavaju o poduzetim mjerama te stanju obrade zahtjeva (vidi čl. 58. st. 4. i 5. Uredbe).

64 Uredba o uzdržavanju propisuje i pitanja troškova središnjih tijela nastalih pri primjeni Uredbe (čl. 54. Uredbe), sadržaja te jezika zahtjeva stranaka, isprava te drugih priloga koji se prilaže zahtjevu (čl. 57. i čl. 59. Uredbe), sastanaka središnjih tijela (čl. 60. Uredbe), pristupa središnjih tijela podacima, njihova prosljeđivanja te korištenja (čl. 61. i čl. 62. Uredbe), kao i obavijesti osobu na koju se prikupljeni podaci odnose (čl. 63. Uredbe).

ZAKLJUČAK

Ostvarivanje zahtjeva za uzdržavanje u međunarodno odnosno prekogranično obilježenim predmetima, kao i ovraha odluka u takvim predmetima, od velike je važnosti u europskom kontekstu uzimajući u obzir migracijske trendove. Budući da europsko stanovništvo stari,⁸⁹ njezina aktualnost neće jenjavati niti u narednim razdobljima te će se intenzivirati i rasprave u kontekstu ostvarivanja uzdržavanja roditelja od strane djece.⁹⁰

Uredba o uzdržavanju značajan je instrument u olakšanju ostvarenja zahtjeva i naplate uzdržavanja u predmetima s prekograničnim elementom. Prvo, u stvarima uzdržavanja sudovi država članica EU-a mogu zasnovati svoju nadležnost samo na temelju odredaba Uredbe o uzdržavanju koje sadrže pravila o nadležnosti

⁸⁹ U 2017. godini, osobe od 65 godina života i starije činile su gotovo petinu (19 %) stanovništva EU-a, a projekcije su da će se udio osoba od 80 godina života i starije udvostručiti do 2080. godine i činiti 13 % stanovništva EU-a. Population structure and ageing, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing (21. 03. 2019.).

⁹⁰ Za aktivnosti i politike EU-a u odnosu na starije osobe vidi u: J. Herring, „Family law and older people in a European perspective“, u J. M. Scherpe (ur.), *European Family Law, Volume III, Family Law in a European Perspective*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham-Northampton 2016, 341-367.

(čl. 3. – čl. 8., čl. 14. Uredbe). Pritom Uredba o uzdržavanju uvažava interes vjerovnika uzdržavanja propisujući četiri izberiva foruma, od kojih se prva dva vezuju uz poveznicu uobičajeno boravište, dok druga dva predstavljaju atrakcijski kriterij. Različito od Briselske uredbe I, Uredba o uzdržavanju ima univerzalnu primjenu: odredbe Uredbe primjenjuju se neovisno o tome ima li tuženik uobičajeno boravište u jednoj od država članica (t. 15. Preambule Uredbe). Uredba pritom ne sadrži određenje poveznice „uobičajeno boravište“. U tom kontekstu, značajnu ulogu ima praksa Suda EU-a razvijena u primjeni Briselske uredbe II *bis*, a kojom su postavljene smjernice koje bi trebale služiti sudu u određivanju uobičajenog boravišta osobe. U literaturi se, međutim, ističe da kada su u pitanju predmeti uzdržavanja primjenjuje se, čini se, činjenični koncept uobičajeno boravište, za razliku od pitanja roditeljske odgovornosti gdje prevladava kulturološko određenje uobičajenog boravišta.⁹¹

Uredba o uzdržavanju propisuje i mogućnost sporazuma stranaka o nadležnosti. Različito od liberalnog stava Briselske uredbe I prema mogućnosti prorogacije nadležnosti u predmetima uzdržavanja, Uredba o uzdržavanju sadrži, međutim, ograničenja. Među ostalim, sporazum o uzdržavanju nije dopušten u predmetima uzdržavanja djeteta mlađeg od 18 godina (čl. 4. st. 1. i 3. Uredbe). S druge strane, Uredba o uzdržavanju ne sadrži ista ograničenja u pogledu zaštite odraslih ranjivih osoba (lišenih poslovne sposobnosti), a na što se nastojalo ukazati u radu.

Umjesto stvaranja dva paralelna sustava kolizijskopravnog upućivanja, EU odlučila se za jednostavniji put te uputila na primjenu Haškog protokola iz 2007. godine u III. poglavju Uredbe o mjerodavnom pravu. Prema čl. 15. Uredbe o uzdržavanju, pravo mjerodavno za obveze uzdržavanja utvrđuje se, dakle, u skladu s Haškim protokolom iz 2007. u državi članici EU-a koju taj instrument obvezuje.

Obilježje je Haškog protokola iz 2007. godine u prihvaćanju poveznice uobičajenog boravišta (čl. 3. Protokola), kao i u okolnosti da će u većini slučajeva sud pred kojim je pokrenut postupak primjenjivati *lex fori* (čl. 3., čl. 4. st. 2. i 3. Protokola), a što pridonosi učinkovitosti i ubrzanju postupka. Tomu treba pridodati i stranačku autonomiju; dakle, mogućnost stranaka da se sporazumiju o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja (čl. 7., čl. 8. Protokola) kao značajnu novinu u kolizijskopravnom sustavu.

Prema čl. 7. Protokola, vjerovnik uzdržavanja i dužnik uzdržavanja za potrebe isključivo određenog postupka u dotičnoj državi mogu izričito odrediti pravo te države kao mjerodavno pravo za obvezu uzdržavanja. S druge strane, u čl. 8. Protokola općenito je propisana mogućnost izbora mjerodavnog prava koji se izbor ne vezuje uz konkretni postupak. Učinci tog izbora bi vrijedili sve dok se stranke ne bi suglasile drugačije, za razliku od situacije propisane u čl. 7. Haškog protokola gdje se izbor vezuje uz konkretni postupak pa time i sporazum

⁹¹ Vidi Jayme, 8.

o izboru prava gubi pravni učinak ako bi, npr., postupak bio obustavljen ili pak ne bi bio niti pokrenut. Međutim, mogućnost izbora mjerodavnog prava, općenito, neovisno o konkretnom postupku, značajno je ograničena, a na što se nastojalo ukazati u radu.

Uredbom o uzdržavanju propisana su dva sustava ovrhe odluka o uzdržavanju ovisno o tome je li odluka donesena u državi članici koja je vezana odnosno nije vezana Haškim protokolom iz 2007. godine. Ukipanje zahtjeva za egzekvaturom u odnosu na odluke onih država članica koje su vezane Haškim protokolom te pojednostavljenje tog postupka u odnosu na odluke onih država članica koje nisu vezane tim Protokolom trebalo bi omogućiti (nesmetano) kolanje ovršnih naslova o uzdržavanju između država članica. Posebnu pozornost kao razlog za odbijanje priznanja odluke o uzdržavanju u slučaju pojednostavljenog postupka, međutim, zaslužuje odredba o javnom poretku (čl. 24. a) Uredbe). Koncept javnog poretku odnosno vrijednosti koje on obuhvaća razlikuju se od države članice do države članice. Ono što se, međutim, prepoznaće i ističe u radu je postojanje europskog javnog poretku koji bi obuhvaćao zajedničku osnovu fundamentalnih ljudskih prava i načela europskog prava.

U konačnici, treba istaknuti da učinkovitost naplate tražbina uzdržavanja zapravo ovisi o nacionalnim pravilima ovršnog postupka države članice ovrhe. 66 Osim toga, značajnu – ako ne i najznačajniju ulogu – u ostvarenju ciljeva Uredbe o uzdržavanju imaju središnja tijela država članica. O njihovom (žurnom) postupanju, među ostalim, ovisi učinkovitost sustava ovrhe odluka država članica uspostavljenih Uredbom o uzdržavanju.

**COUNCIL REGULATION (EC) No 4/2009 ON
MAINTENANCE:
ON JURISDICTION, APPLICABLE LAW, RECOGNITION
AND ENFORCEMENT OF DECISIONS AND COOPERATION
IN MATTERS RELATING TO MAINTENANCE
OBLIGATIONS**

SUMMARY

The aim of the paper is to analyse and discuss certain issues concerning the Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations (Maintenance Regulation).

In this context, the material, territorial and temporal scope of the Maintenance Regulation will first be determined. The issues on jurisdiction in the maintenance cases will also be discussed, especially taking into account the possibility of an agreement on jurisdiction. Then, the section on the applicable law to maintenance obligations is followed, as set out in the Hague Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations from 2007.

In the paper the dual system of enforcement of decisions on maintenance established by the Maintenance Regulation will also be analysed and discussed, as well as the cooperation of the Central Authorities in enforcing the claims of creditors and debtors.

Keywords: *maintenance, jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions, procedure.*